

GÓP PHẦN ĐỔI MỚI PHƯƠNG PHÁP DẠY - HỌC CÁC BỘ MÔN KHOA HỌC MÁC-LÊNIN - TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH

TRƯƠNG GIANG LONG(*)

Cao trào Xô Viết - Nghệ Tĩnh (1930 - 1931)

Đại học Mở Bán công Thành phố Hồ Chí Minh là một loại hình đào tạo đa ngành, đa lĩnh vực nhằm mở ra một phương thức đào tạo phục vụ cho nhiều đối tượng người học theo hướng hình thành xã hội học tập. Nhiều ngành học cho nhiều đối tượng không giới hạn và không chế về mặt tuổi tác (đào tạo cao học, từ xa, đào tạo tại chức, chính quy, cao đẳng, ...) là một nét đặc thù của loại hình trường đại học mở nói chung và Đại học Mở Bán công thành phố Hồ Chí Minh nói riêng. Do đó, để nâng cao chất lượng đào tạo, vấn đề đổi mới phương pháp là rất cần thiết và đặc biệt quan trọng.

Cũng như các ngành khoa học khác, các bộ môn Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh là lượng kiến thức không thể thiếu trong tổng thể chương trình đào tạo chung ở bậc đại học

và sau đại học. Bằng cách nào để truyền đạt có chất lượng nhóm các môn học Mác - Lê Nin, tư tưởng Hồ Chí Minh thích ứng với từng đối tượng người học luôn luôn là vấn đề thu hút sự quan tâm của cả người dạy lẫn người học. Trong giới hạn của bài viết này, chúng tôi chỉ xin kiến nghị, cần nhân rộng và phổ biến loại hình thảo luận. Một loại hình cần thiết trong chuyển đổi phương pháp giảng dạy từ độc thoại sang đối thoại - thông qua loại hình này, từng bước hình thành phương pháp tự học, tự nghiên cứu cho người học. Phương pháp rất quan trọng trong chương trình đào tạo hiện đại và loại hình đào tạo mở.

Phải khẳng định, vấn đề tổ chức thảo luận sau mỗi cụm bài giảng là vấn đề hoàn toàn không mới về mặt phương pháp. Tuy nhiên, làm thế nào để tổ chức thảo luận đạt được kết quả tốt theo đúng chương trình mục đích đề ra, thích ứng với từng loại đối tượng đào tạo lại là vấn đề luôn luôn chứa đựng trong lòng nó những nhân tố mới đòi hỏi phải rất sáng tạo. Mỗi loại ngành học, mỗi loại đối tượng người học phải có phương pháp và cách thức giảng, cách thức tổ chức xêmina (thảo luận) theo những yêu cầu khác nhau. Với đặc thù của ngành học, đối tượng học, thời gian và không gian tổ chức lớp học như Đại học Mở, thảo luận chính là hình thức kết hợp tốt giữa dạy và học các bộ môn lý luận Mác-Lênin - tư tưởng Hồ Chí Minh một cách tích cực và chủ động nhất. Thông qua trao đổi và thảo luận giữa thầy và trò, giữa sinh viên với sinh viên về từng vấn đề cụ thể trên cả phương diện lý luận và thực tiễn, giúp giáo viên hiểu rõ hơn về tình

(*) PGS. TS. Vụ trưởng - Trưởng Ban thường trú miền Nam - Tạp chí Cộng sản. Phó trưởng Khoa Xã hội học - Đại học Mở BC TPHCM.

hình học tập của mỗi sinh viên, nhóm sinh viên và của cả lớp. Thảo luận cũng là một phương pháp giúp thầy tự hoàn thiện bài giảng, giúp trò nắm bắt được kiến thức một cách căn bản, cụ thể là giúp người học hình thành phương pháp tự đọc, tự nghiên cứu, tự biết cách biện luận và lý giải các vấn đề một cách độc lập. Đây chính là môi trường tốt để các em có điều kiện rèn luyện tư duy lôgic, khả năng thuyết trình, khả năng làm chủ tri thức và ứng xử trong giao tiếp, đối thoại. Loại hình đào tạo này rất cần cho các em theo học các chuyên ngành xã hội, cụ thể là các ngành hoạt động xã hội.

Để tổ chức tốt một buổi xêmina cần phải làm tốt công tác chuẩn bị. Một buổi thảo luận thành công phụ thuộc vào rất nhiều yếu tố như: hình thức, đối tượng, nội dung vấn đề và thời lượng..., nhưng quan trọng nhất vẫn là nội dung và phương pháp tổ chức.

Trước hết giáo viên phải xác định cho rõ chủ đề và nội dung trọng tâm cần được chuẩn bị để trao đổi, thảo luận. Trên cơ sở nội dung đã xác định, giáo viên phải chỉ dẫn cho sinh viên cách xác lập đề cương, nội dung bài giảng cần đọc và các tài liệu cần tham khảo. Cách thức hướng dẫn phải trên tinh thần gợi mở, giúp người học biết cách tự chọn, tự xác lập được các vấn đề trọng tâm, biết cách khai thác tài liệu để làm rõ các vấn đề then chốt theo yêu cầu của chương trình. Quá trình thao tác để chuẩn bị thảo luận chính là quá trình giúp người học chuyển hóa kiến thức từ của thầy, của sách vở sang kiến thức của mình. Đối với các môn khoa học Mác-Lênin - tư tưởng Hồ Chí Minh, ngoài quá trình chuyển tải kiến thức, còn là quá trình hình thành và củng cố niềm tin, quá trình xây dựng thế giới quan khoa học cách mạng và phương pháp biện chứng mác xít.

Sau phần chuẩn bị nội dung, hướng dẫn và tổ chức thảo luận cũng là phần đòi hỏi phải vừa có phương pháp thích hợp vừa có cả nghệ thuật sư phạm và sự kết hợp nhuần nhuyễn giữa hai loại hình ấy.

Thông thường người ta quan niệm, hướng dẫn thảo luận nhẹ nhàng hơn so với giảng một bài học. Chúng tôi cho rằng, nếu hướng dẫn một buổi thảo luận thật sự tâm huyết và có trách nhiệm thì điều đó không hẳn là như vậy. Để lôi kéo sinh viên nhập cuộc vào

quá trình trao đổi và thảo luận một cách sôi động, người thầy thật sự phải đóng vai trò là một nhạc trưởng giỏi. Ngoài việc phải đặt vấn đề và gợi mở hướng trao đổi đúng, thầy còn phải chú ý theo dõi quan sát từng người học và từng nhóm người học. Bảo đảm để mỗi vấn đề được nêu ra tranh luận trao đổi phải tạo được sự hưng phấn và lôi cuốn cần thiết đối với người học. Giúp cho người học tự tin, không mặc cảm và tự ti.

Trong quá trình hướng dẫn thảo luận, có thể có nhiều tình huống xảy ra. Nếu chúng ta xử lý không kịp thời hoặc "nhiệt tình quá", hoặc ngược lại đều làm giảm tác dụng của buổi thảo luận. Trong trường hợp sinh viên phát biểu quá chung chung hay lạc đề, giáo viên cần phải rất tế nhị chỉnh ngay các em bằng một câu hỏi trực tiếp vào chủ đề của buổi thảo luận đó, hoặc gợi mở sát với chủ đề để các em điều chỉnh, còn nếu thấy cần thiết mở rộng vấn đề để sinh viên hình dung được mối liên hệ giữa đề tài đang thảo luận với các đề tài khác thì nên để sinh viên tiếp tục phát biểu. Tuy nhiên, chúng ta không nên quá chú trọng vào việc này vì đây chỉ là biện pháp "gỡ bí" cho sinh viên và "cải thiện" không khí buổi thảo luận. Ngay sau đó, giáo viên tóm tắt ý kiến vừa được sinh viên phát biểu để trở lại với đề tài chính.

Thảo luận khác với giảng bài, giáo viên nên tôn trọng những ý kiến phát biểu của sinh viên và hướng cho sinh viên tự kết luận vấn đề một cách hoàn toàn độc lập là chính. Đồng thời, giáo viên nhấn mạnh và biểu dương những ý kiến phát biểu sâu sắc, cũng như nhẹ nhàng chỉ ra cho sinh viên những ý kiến phát biểu còn lệch lạc, hoàn chỉnh kết luận của sinh viên hoặc mời sinh viên khác tự hoàn chỉnh các kết luận đã rút ra. Thực tế cho thấy, qua những buổi thảo luận, có sinh viên khi phát biểu chỉ nêu được những nguyên lý chung, có sinh viên lại chỉ nêu được những sự kiện, hiện tượng xảy ra trong thực tế. Do đó, trong phần tổng kết, giáo viên nên chỉ ra được thế mạnh và điểm yếu của hai loại ý kiến này. Đồng thời hệ thống lại vấn đề trên cơ sở "tư liệu" do sinh viên phát biểu. Việc làm này làm cho sinh viên thấy được phần đóng góp của mình vào buổi thảo luận và sẽ là tiền đề để họ tiếp tục suy nghĩ cho những buổi thảo luận sau. Cuối phần tổng kết, những lời nhận xét tốt đẹp của giáo viên đối với những

ý kiến phát biểu sâu sắc của sinh viên cũng có tác dụng rất tốt trong việc khuyến khích sinh viên học tập, và độc lập suy nghĩ.

*"Các vua Hùng đã có công dựng nước,
Bác cháu ta phải cùng nhau giữ lấy nước"
(Hồ Chí Minh)*

Mục đích của việc tổ chức thảo luận còn nhằm phát huy tính năng động sáng tạo của sinh viên trong học tập. Nhưng làm thế nào để sinh viên tích cực phát biểu trong một buổi thảo luận, quả là điều không dễ dàng. Nhiều ý kiến cho rằng, trước buổi thảo luận, giáo viên đã chuẩn bị rất kỹ, chu đáo về mọi mặt thì việc sinh viên tích cực hay không tích cực phát biểu lại phụ thuộc vào sự dẫn dắt khéo léo của giáo viên. Ngược lại, nếu giáo viên chưa chuẩn bị tốt về mặt nội dung mà quá tự tin vào khả năng dẫn dắt khéo léo của mình thì buổi thảo luận có thể sôi nổi, song chưa chắc đã có tác dụng tốt theo đúng nghĩa của nó. Như vậy, để sinh viên tích cực phát biểu và phát biểu có chất lượng cần hội đủ hai yếu tố: sự chuẩn bị chu đáo về mọi mặt và khả năng hướng dẫn của giáo viên. Trong thực tế, có những tình huống mà chúng ta thường bắt gặp trong các buổi thảo luận: sinh viên cứ thay nhau phát biểu, song chỉ là nhắc lại bài giảng hoặc nêu những nội dung trong giáo trình, thậm chí chỉ có một vài sinh viên phát biểu, còn đa số đóng vai "thính giả", nếu giáo viên chỉ định phát biểu thì trả lời cho qua hoặc xin "khất" vì muôn vàn lý do... Vậy, khi gặp tình huống đó chúng ta phải làm gì? Để "tháo gỡ" chúng tôi xin nêu một số giải pháp:

Một là, sử dụng phương pháp quy nạp dần dần bằng cách đặt những câu hỏi nhỏ. Để kích thích tính năng động, khi nêu câu hỏi, người hỏi nên gợi mở cách trả lời, chủ động dẫn dắt các em vào cuộc. Với cách này, sinh viên vừa dễ phát biểu, đồng thời vừa mạnh dạn, tin tưởng vào ý kiến phát biểu của mình.

Hai là, chia lớp sinh viên thành nhiều nhóm, một nhóm trình bày ý kiến, một nhóm đóng vai trò phản biện. Với cách này, giáo viên chỉ nên can thiệp ở mức độ nhất định như: chỉnh lại câu hỏi cho rõ ý, ngắn gọn, gợi ý trả lời, gợi ý cách đánh giá các ý kiến sinh viên đã phát biểu. Ngoài ra, còn có những cách khác để nâng cao tính tích cực học tập của sinh viên trong thảo luận như: mời sinh viên các lớp khác về cùng tọa đàm; viết thu hoạch nhỏ sau buổi thảo luận; biểu dương những sinh viên chuẩn bị tốt và trao đổi tích cực...

Ba là, mạnh dạn cho phép áp dụng hình thức đánh giá kết quả học tập của sinh viên, thông qua thảo luận và thuyết trình ở trên lớp. Cụ thể, nên dành 50% tỷ lệ điểm thi chấm thông qua hình thức thảo luận, 50% còn lại chấm bằng hình thức thi truyền thống, kết quả chung của môn học là cả hai phần điểm cộng lại. Có như vậy sinh viên sẽ phải tự nỗ lực phấn đấu, sẽ hạn chế được bệnh nhút nhát, lười chuẩn bị, hình thành tính năng động sáng tạo và thói quen tự học, độc lập trong nghiên cứu và tự tin trong ứng xử giao tiếp.

Trên đây là một số ý kiến mang tính chủ quan, được rút ra từ thực tiễn 25 năm nghiên cứu và giảng dạy các bộ môn khoa học Mác-Lênin - tư tưởng Hồ Chí Minh ở các trường đại học, trong đó có 14 năm giảng dạy tại trường Đại học Mở Bán công Thành phố Hồ Chí Minh. Chúng tôi hy vọng những ý kiến trên đây sẽ góp phần có thêm tiếng nói vào đổi mới phương pháp, nâng cao chất lượng giảng dạy các bộ môn khoa học Mác-Lênin - tư tưởng Hồ Chí Minh tại trường.

TÓM TẮT

Cũng như các ngành khoa học khác, các bộ môn Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh là lượng kiến thức không thể thiếu trong tổng thể chương trình đào tạo chung ở bậc đại học và sau đại học. Bằng cách nào để truyền đạt có chất lượng nhóm các môn học Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh thích ứng với từng đối tượng người học luôn luôn là vấn đề thu hút sự quan tâm của cả người dạy lẫn người học. Chúng tôi xin kiến nghị, cần nhân rộng và phổ biến loại hình thảo luận. Một loại hình cần thiết trong chuyển đổi phương pháp dạy - học từ độc thoại sang đối thoại - thông qua loại hình này, từng bước hình thành phương pháp tự học, tự nghiên cứu cho người học. Phương pháp rất quan trọng trong chương trình đào tạo hiện đại và loại hình đào tạo mở.

SUMMARY

Similar to other scientific disciplines, the discipline of Marxism-Leninism, Ho Chi Minh Thoughts consists of an amount of knowledge that cannot be done without in the entire graduate and post-graduate programs at the university. How to transmit with quality the discipline group Marxism-Leninism, Ho Chi Minh Thoughts to meet the needs of various types of learners has always been to concern of both the teacher and the taught. We propose that the mode of discussion needs to be multiplied and disseminated. This mode is necessary in transforming the method of teaching and learning from lecture style to discussion style; and through this mode, the learners will gradually develop their self-learning skills. This is a very important method for existing open training style programs.